

अध्याय:13

क्षितौ राजते भारतस्वर्णभूमिः

प्रश्नाः उत्तराणि च

प्रश्न 1.

प्रश्नानाम् उत्तराणि एकपदेन लिखत -

- (क) इयं धरा कैः स्वर्णवद् भाति?
- (ख) भारतस्वर्णभूमिः कुत्र राजते?
- (ग) इयं केषां महाशक्तिभिः पूरिता?
- (घ) इयं भूः कस्मिन् युतानाम् अस्ति?
- (ङ) अत्र किं सदैव सुपूर्णमस्ति?

उत्तराणि :

- (क) शस्यैः।
- (ख) क्षितौ।
- (ग) अणूनाम्।
- (घ) प्रबन्धैः।
- (ङ) खाद्यान्नभाण्डम्।

प्रश्न 2.

समानार्थकपदानि पाठात् चित्वा लिखत -

- (क) पृथिव्याम् ..... (क्षितौ/पर्वतेषु/त्रिलोक्याम्)
- (ख) सुशोभते ..... (लिखते/भाति/पिबति)
- (ग) बुद्धिमताम् ..... (पर्वणाम्/उत्सवामाम्/विपश्चिजनानाम्)
- (घ) मयूराणाम् ..... (शिखीनाम्/शुकानाम्/पिकानाम्)
- (ङ) अनेकेषाम् ..... (जनानाम्/वैज्ञानिकानाम्/बहूनाम्)

उत्तरम् :

- (क) पृथिव्याम् = क्षितौ।
- (ख) सुशोभते = भाति।
- (ग) बुद्धिमताम् = विपश्चिजनानाम्।
- (घ) मयूराणाम् = शिखीनाम्।
- (ङ) अनेकेषाम् = बहूनाम्।

प्रश्न 3.

श्लोकांशमेलनं कृत्वा लिखत -

- (क) त्रिशूलाग्निनागैः नदीनां जलं यत्र पीयूषतुल्यम्
पृथिव्यस्वधोरैः
(ख) सदा पर्वणामुत्सवानां जगद्वन्दनीया च भूः देवगेया
धरेयम्
(ग) वने दिग्गजानां तथा क्षितौ राजते भारतस्वर्णभूमिः
केशरीणाम्
(घ) सुपूर्ण सदैवास्ति अणूनां महाशक्तिभिः पूरितेयम्
खाद्यान्नभाण्डम्।
(ङ) इयं वीरभोग्या तथा तटीनामियं वर्तते भूधराणाम्।
कर्मसेव्या

उत्तरम् :

श्लोकांशमेलनम्

- (क) त्रिशूलाग्निनागैः पृथिव्यस्वधोरैः अणूनां महाशक्तिभिः पूरितेयम्।
(ख) सदा पर्वणामुत्सवानां धरेयम् क्षितौ राजते भारतस्वर्ण भूमिः।
(ग) वने दिग्गजानां तथा केशरीणाम् तटीनामियं वर्तते भूधराणाम्।
(घ) सुपूर्ण सदैवास्ति खाद्यान्नभाण्डम् नदीनां जलं यत्र पीयूषतुल्यम्।
(ङ) इयं वीरभोग्या तथा कर्मसेव्या जगद्वन्दनीया च भूः देवगेया।

प्रश्न 4.

चित्रं दृष्ट्वा (पाठात्) उपयुक्तपदानि गृहीत्वा वाक्यपूर्तिं कुरुत -

उत्तरम् :

- (क) अस्मिन् चित्रे एका नदी वहति।
(ख) नदी पर्वतात् निःसरति।

- (ग) नद्याः जलं मधुरं भवति।
(घ) नदीजलेन शस्यसेचनं भवति।
(ङ) भारतः स्वर्णस्य भूमिः अस्ति।

प्रश्न 5.

चित्राणि दृष्ट्वा (मञ्जूषातः) उपयुक्तपदानि गृहीत्वा वाक्यपूर्तिं कुरुत -

[अस्त्राणाम्, भवति, अस्त्राणि, सैनिकाः प्रयोगः, उपग्रहाणां]

उत्तरम् :

- (क) अस्मिन् चित्रे अस्त्राणि दृश्यन्ते।
(ख) एतेषाम् अस्त्राणां प्रयोगः युद्धे भवति।
(ग) भारतः एतादृशानां अस्त्राणां प्रयोगेण विकसितदेशः मन्यते।
(घ) अत्र परमाणुशक्तिप्रयोगः अपि भवति।
(ङ) आधुनिकैः अस्त्रैः सैनिकाः अस्मान् शत्रुभ्यः रक्षन्ति।
(च) उपग्रहाणां सहायतया बहूनि कार्याणि भवन्ति।

प्रश्न 6.

(अ) चित्रं दृष्ट्वा संस्कृते पञ्चवाक्यानि लिखत।

उत्तरम् :

- (क) अस्मिन् चित्रे दीपावली-पर्व दृश्यते।

- (ख) चित्रे माता, पिता, पुत्री, पुत्रश्च दृश्यन्ते।
(ग) दीपावलिः अस्माकं प्रमुखपर्व वर्तते।
(घ) दीपावल्यां जनाः स्व-स्व गृहेषु दीपान् प्रज्वालयन्ति।
(ङ) रात्रौ सर्वे प्रसन्नतापूर्वकं मिष्टान्नं स्फोटकान् च वितरन्ति।

(आ) चित्रं दृष्ट्वा संस्कृते पञ्चवाक्यानि लिखत।

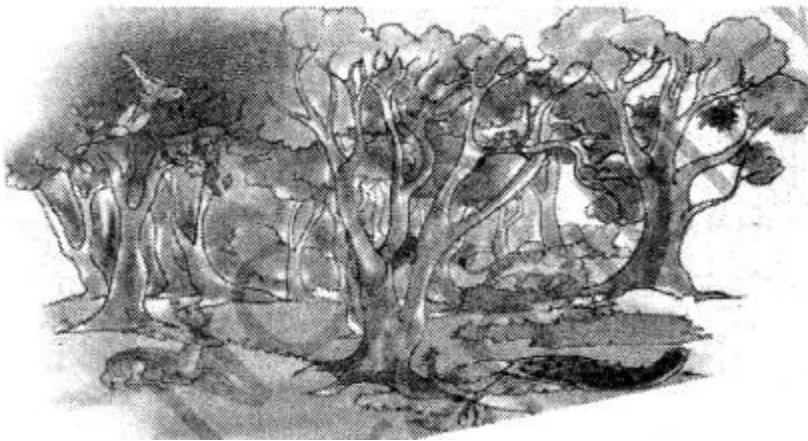

उत्तरम् :

- (क) अस्मिन् चित्रे रक्षाबन्धनस्य दृश्यं वर्तते।
(ख) श्रावणमासस्य पूर्णिमायां रक्षा-बन्धनम् आयोज्यते।
(ग) अस्मिन् दिवसे भगिनी भ्रातुः हस्ते रक्षासूत्रं बध्नाति।
(घ) भ्राता भगिन्यै उपहारं ददाति।
(ङ) रक्षाबन्धनं भ्राता-भगिन्योः स्नेहस्य पर्व वर्तते।

प्रश्न 7.

अत्र चित्रं दृष्ट्वा संस्कृतभाषया पञ्चवाक्येषु प्रकृतेः वर्णनं कुरुत।

उत्तरम् :

- (क) अस्मिन् चित्रे एकस्य वनस्य दृश्यं वर्तते।
- (ख) वनस्य प्राकृतिकशोभा रमणीया अस्ति।
- (ग) वने बहवः वृक्षाः सन्ति।
- (घ) वृक्षेषु खगाः कलरवं कुर्वन्ति।
- (ङ) वने सिंहः मृगः, मयूरः च स्वच्छन्दं विचरन्ति।

अधोलिखितप्रश्नानाम् उत्तराणि प्रदत्तविकल्पेभ्यः चित्वा लिखत -

प्रश्न 1.

'क्षितौ राजते भारतस्वर्णभूमिः' इति पाठस्य क्रमः कः?

- (अ) त्रयोदशः
- (ब) द्वादशः
- (स) चतुर्दशः
- (द) एकादशः

उत्तर :

- (अ) त्रयोदशः

प्रश्न 2.

भारतभूमिः कैः स्वर्णवद् भाति?

- (अ) वनैः
- (ब) भवनैः
- (स) शस्यैः
- (द) शस्त्रैः

उत्तर :

- (स) शस्यैः

प्रश्न 3.

भारते नदीनां जलं केन तुल्यम् अस्ति?

- (अ) विषेन
- (ब) लवर्णन
- (स) दुग्धेन
- (द) अमृतेन

उत्तर :

(द) अमृतेन

प्रश्न 4.

'मयूराणाम्' इति पदस्य पर्यायपदं किम्?

- (अ) शुकानाम्
- (ब) शिखीनाम्
- (स) पिकानाम्
- (द) कपोतानाम्

उत्तर :

(ब) शिखीनाम्

प्रश्न 5.

'पृथ्वी' इत्यर्थे किं पदमस्ति?

- (अ) जरा
- (ब) धरा
- (स) सुरा
- (द) गिरा

उत्तर :

(ब) धरा

प्रश्न 6.

'सदा राष्ट्ररक्षारतानां धरेयम्'-इत्यत्र अव्ययपदं किम्?

- (अ) धरा
- (ब) राष्ट्र
- (स) इयम्
- (द) सदा

उत्तर :

(द) सदा

प्रश्न 7.

'तटीनामिय ..... भूधराणाम्।' अत्र पूरणीयं क्रियापदं किम्?

- (अ) वर्तते
- (ब) वर्तेते

- (स) वर्तन्ते
(द) वर्ते

उत्तर :

- (अ) वर्तते

प्रश्न 8.

'सदा पर्वणामुत्सवानां धरेयम्'-अत्र सर्वनामपदं किम्?

- (अ) अयम्
(ब) सदा
(स) इयम्
(द) पर्वणाम्

उत्तर :

- (स) इयम्

अतिलघूत्तरात्मकप्रश्नाः

प्रश्न 1.

एकपदेन उत्तरत -

- (क) अत्र नदीनां जलं केन तुल्यमस्ति?
(ख) भारतभूमिः शस्यैः कथमिव भाति?
(ग) वीरभोग्या कर्मसेव्या च का अस्ति?
(घ) भारतभूमिः कैः गया?
(ङ) धरेयं कीदृशानां जनानां वर्तते?

उत्तराणि :

- (क) पीयूषतुल्यम्
(ख) स्वर्णवत्
(ग) भारतभूमिः
(घ) देवैः
(ङ) बहूनां मतानाम्।

लघूत्तरात्मकप्रश्नाः

प्रश्न 1.

सुमेलनं कुरुत -

(क)	(ख)
(i) सुपूर्ण सदैवास्ति तथा कर्मसेव्या	
(ii) नदीनां जलं यत्र खाद्यान्नभाण्डम्	
(iii) इयं वीरभोग्या भारतस्वर्णभूमिः	
(iv) क्षितौ राजते पीयूषतुल्यम्	

उत्तरम् :

(i) संपूर्ण सदैवास्ति खाद्यान्नभाण्डम्।
(ii) नदीनां जलं यत्र पीयूषतुल्यम्।
(iii) इयं वीरभोग्या तथा कर्मसेव्या।
(iv) क्षितौ राजते भारतस्वर्णभूमिः।

प्रश्न 2.

रेखाङ्कितपदानि अधिकृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत।

1. भारते सदैव खाद्यान्नभाण्डं सपूर्णम् अस्ति।
2. अत्र नदीनां जलं पीयूषतुल्यम् अस्ति।
3. इयं धरा शस्यैः स्वर्णवद् भाति।
4. भारतस्वर्णभूमिः क्षितौ राजते।
5. इयं धरा अणूनां महाशक्तिभिः पूरिता।
6. भारतभूः वीरभोग्या अस्ति।
7. इयं धरा ज्ञानिनां वैज्ञानिकानां चास्ति।
8. इयं धरा बहूनां मतानां जनानाम् अस्ति।

उत्तरम् :

प्रश्न-निर्माणम्

1. भारते सदैव किम् सुपूर्णम् अस्ति?
2. अत्र कासां जलं पीयूषतुल्यम् अस्ति?
3. इयं धरा कैः स्वर्णवद् भाति?
4. भारतस्वर्णभूमिः कुत्र राजते?

5. इयं धरा केषां महाशक्तिभिः पूरिता?
6. का वीरभोग्या अस्ति?
7. इयं धरा ज्ञानिनां केषां चास्ति?
8. इयं धरा केषां जनानाम् अस्ति?

प्रश्न 3.

अधोलिखितशब्दानां अर्थैः सह उचितमेलनं कुरुत
शब्दाः - अर्थाः

1. पीयूषम् - मयूराणाम्
2. दिग्गजानाम् - भूमिः
3. क्षिती - नदीनाम्
4. केशरीणाम् - पृथिव्याम्
5. राजते - हस्तीनाम्
6. तटीनाम् - चिकित्सकः
7. भूः - पर्वताणाम्
8. भूधराणाम् - अमृतम्
9. भिषक् - सिंहानाम्
10. शिखीनाम् - सुशोभते

उत्तरम् :

शब्दाः - अर्थाः

1. पीयूषम् - अमृतम्
2. दिग्गजानाम् - हस्तीनाम्
3. क्षिती - पृथिव्याम्
4. केशरीणाम् - सिंहानाम्
5. राजते - सुशोभते
6. तटीनाम् - नदीनाम्
7. भूः - भूमिः
8. भूधराणाम् - पर्वताणाम्
9. भिषक् - चिकित्सकः
10. शिखीनाम् - मयूराणाम्।